

Gemeente
Drechterland

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Landje van Fleur, Kerspelweg 7, Hoogkarspel, gemeente Drechterland
Adviesnummer	23100
Opsteller(s)	C.M. Soonius (senior KNA Archeoloog) & A.S. de Groot (KNA Archeoloog)
Datum	11-07-2023

Advies	Opnemen dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie conform beleidskaart archeologie (zie afb. 2). IVO – Proefsleuven binnen deel plangebied (zie afb. 9). (kosten initiatiefnemer)
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer een PvE te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf.

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Drechterland (contactpersoon: Cynthia Vos) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot een woningbouwontwikkeling Landje van Fleur aan de Kerspelweg 7 in Hoogkarspel, gemeente Drechterland (afb. 1).

Het plangebied heeft een omvang van ca. 3 ha. Binnen het plangebied komen 92 woningen en bijbehorende inrichting. Op het oostelijke deel van het perceel staat nu een bloembollenbedrijf dat zal worden gesloopt. Er zijn drie verkavelingsvarianten opgesteld. De exacte bodemingrepen zijn nog niet bekend.

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

Bestemmingsplan

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Hoogkarspel (vastgesteld 22-09-2014).¹ Middels dit bestemmingsplan geldt binnen het grootste deel van het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 3. Hierbij geldt dat bij bodemverstorende bouwwerkzaamheden groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie. Voor het meest westelijke deel van het plangebied is geen dubbelbestemming opgenomen, omdat hier, op basis van historisch kaartmateriaal en de bodemkaart geen archeologische waarde meer aanwezig zijn.

¹ NL.IMRO.0498.BPHoogkarspel-vg01 (www.ruimtelijkeplannen.nl)

Afbeelding 1. Ligging plangebied (rode stippellijn) op een recente luchtfoto.

Beleidskaart

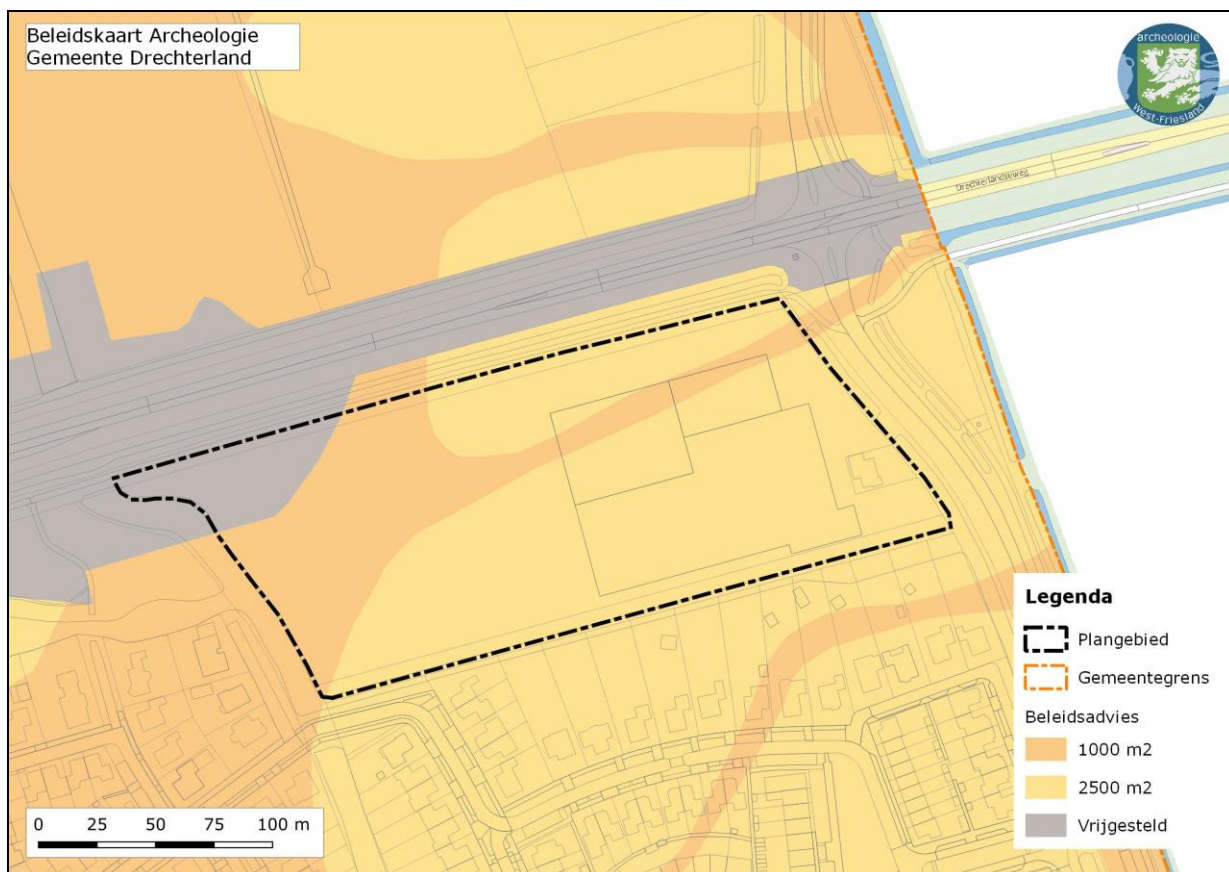
Archeologie West-Friesland heeft voor de gemeente Drechterland een archeologische beleidskaart ontwikkeld. De beleidskaart archeologie met toelichting is op 16 december 2019 vastgesteld door de gemeenteraad.² Op de beleidskaart archeologie is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone. Voor de beleidskaart zijn onder andere bodemkaarten gebruikt om de archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie nader te specificeren.

Volgens de beleidskaart ligt het plangebied Landje van Fleur in een zone met een hoge tot middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Hier zijn vrijstellingsgrenzen van respectievelijk 1.000 en 2.500 m² aan verbonden (oranje en geel op afb. 2).

Het meeste westelijke deel van het plangebied (ca. 2.200 m²) is op basis van historisch kaartmateriaal en de bodemkaart reeds vrijgegeven met betrekking tot het aspect archeologie grijs op afb. 2).

De archeologische vrijstellingsgrenzen uit het bestemmingsplan en de beleidskaart archeologie zullen worden overschreden door de geplande ontwikkeling.

² Soonius, de Groot & Bartels 2019.

Afbeelding 2. Ligging plangebied (zwarte stippellijn) op de beleidskaart archeologie.

3. Cultuurhistorische achtergrond

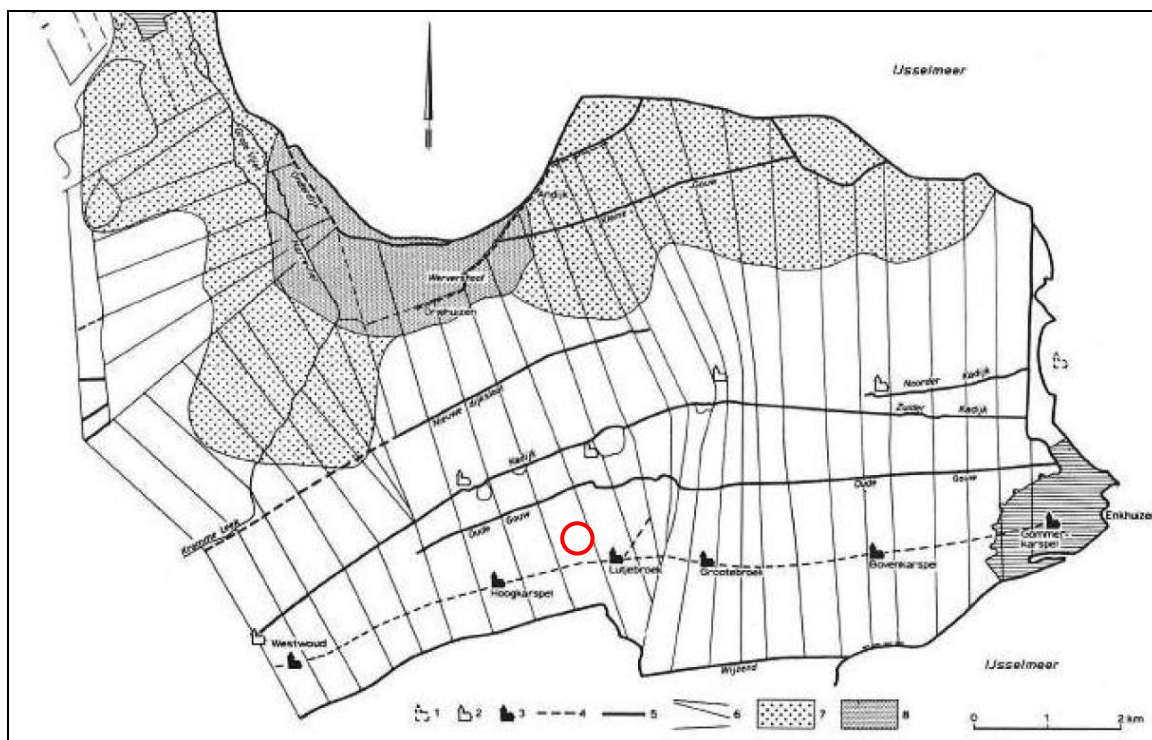
Het plangebied ligt in een voormalig veengebied dat in de Middeleeuwen in verschillende fasen is ontgonnen vanuit het noorden.³ De voorlopers van de nederzettingen langs de Streekweg liggen ten noorden van het plangebied (ter hoogte van de Kadijk: afb. 3).

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de 17de-eeuwse kaart van Johannes Dou (1651-1654) valt de banscheidingsloot van Hoogkarspel en Lutjebroek ten oosten van het plangebied duidelijk op (ten oosten van het plangebied). Binnen het plangebied zelf ligt de Emmersloot (afb. 4).

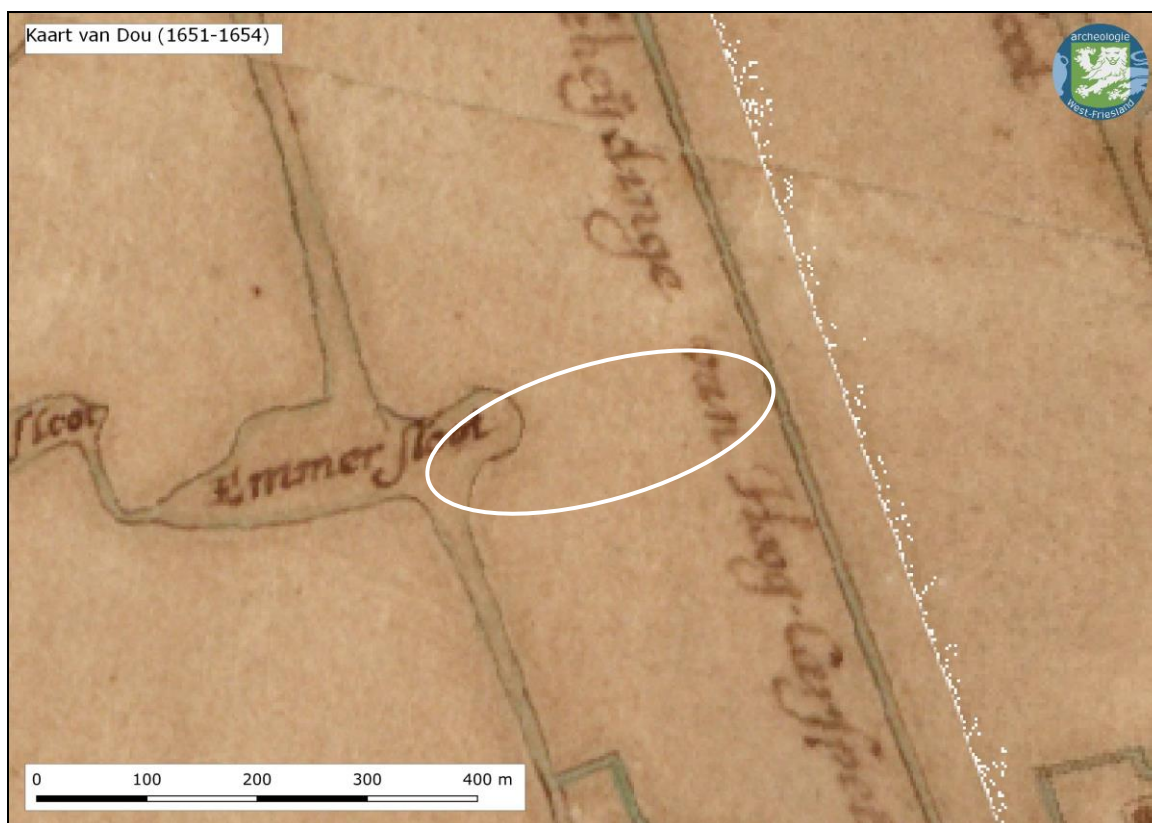
Op de oudste kadastrale minuutkaart uit 1826 is de situatie deels vergelijkbaar (afb. 5). De hoeveelheid (relatief brede) sloten wijst op de relatief natte ligging van het plangebied in de Nieuwe Tijd. Tot ca. 1978 bleef deze situatie bestaan. Vanaf ca. 1984 ontstond bebouwing aan de Kerspelweg en zijn alle sloten binnen het plangebied gedempt (zie kaartbeelden in Bijlage 1).

Het plangebied is lang in agrarisch gebruik geweest en ligt op enige afstand van de historische bewoningslinten. Op basis van deze ligging en het geraadpleegde historisch kaartmateriaal geldt voor het plangebied een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

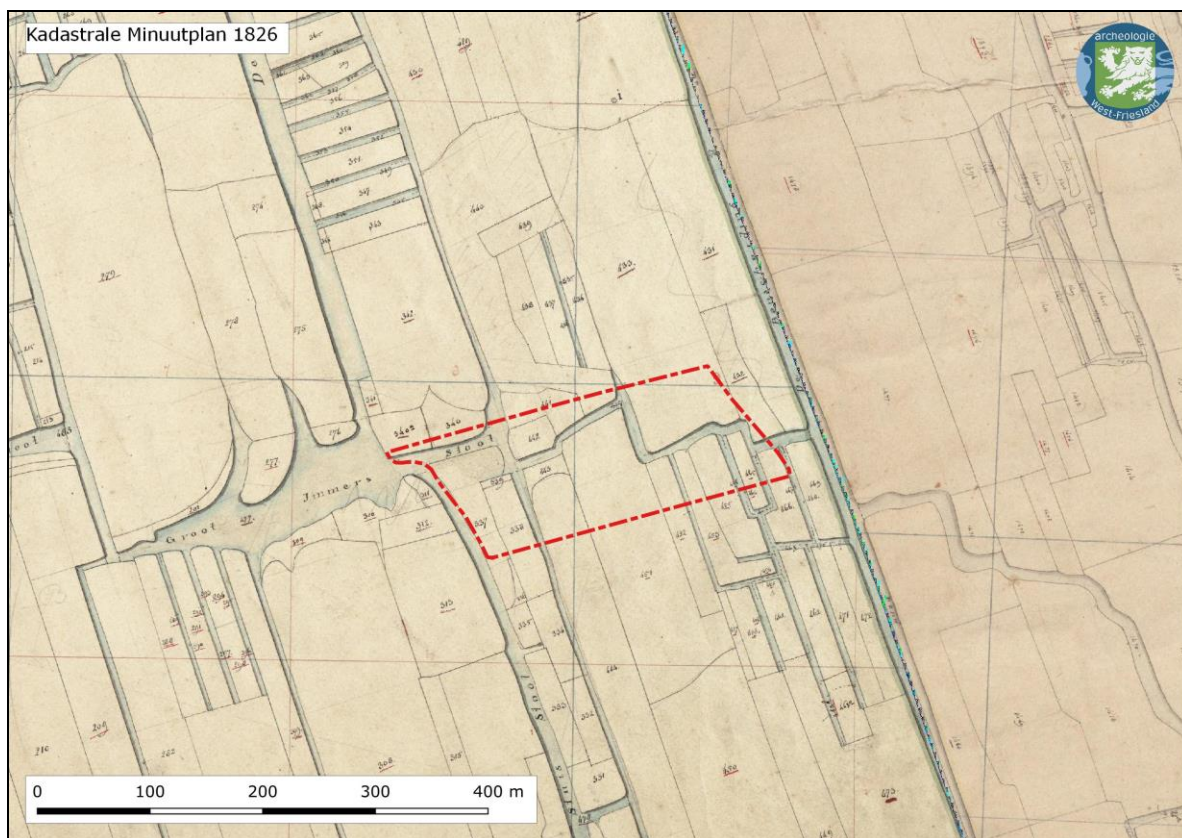
³ Besteman & Guiran 1986.

Afbeelding 3. Globale ligging plangebied (rode cirkel) en nederzittingsverplaatsingen in het voormalige veengebied van oostelijk West-Friesland. 1. Mogelijke locatie van een 11de of 12de-eeuwse kerk in Gommerkarspel; 2. Locatie van 11de- of 12de-eeuwse kerken; 3. Locatie van kerken vanaf de 13de eeuw; 4. Streekweg: bewoningsas vanaf de 13de eeuw; 5. Dijken en andere verbindingswegen; 6. Globale richting van het middeleeuws slotenpatroon; 7. Ontginningsgebied in de Karolingische Tijd; 8. Meer van Wervershoof (bron: Besteman en Guiran 1986).

Afbeelding 4. Globale ligging plangebied (witte cirkel) op de kaart van Dou (collectie Westfries Archief).

Afbeelding 5. De ligging van het plangebied (rode stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1826 (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

4. Archeologische en geologische bronnen

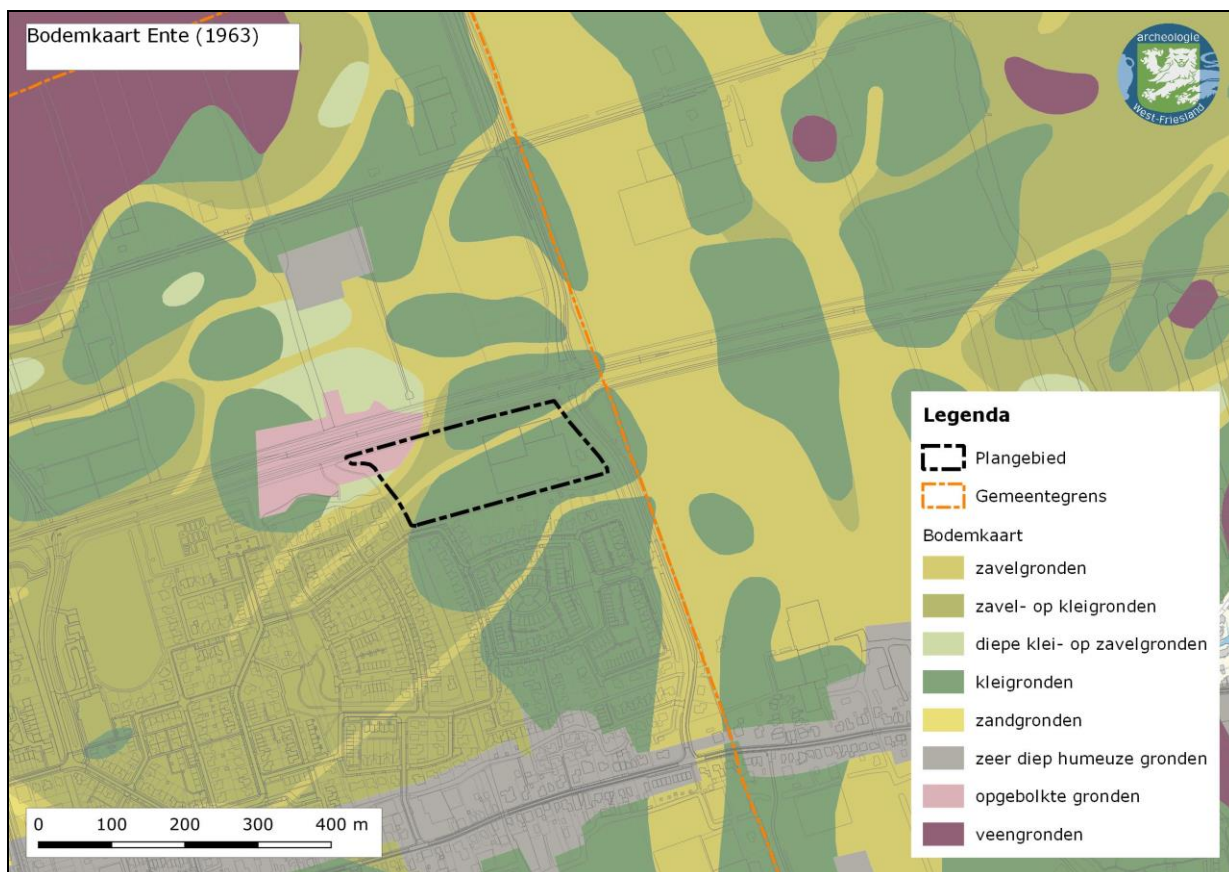
Paleogeografische kaarten

In de prehistorie drongen grote getijdengeulen West-Friesland binnen via het Zeegat van Bergen. Men woonde in het Neolithicum op de oeverwallen langs de geulen en krekken. Het plangebied lag in deze periode ten noordwesten van een grote getijdengeul. Ten oosten van het plangebied stroomden aftakkingen van deze geul. Tussen 1800 en 1700 voor Chr. vond in dit wijdvertakte krekken- en kommensysteem een grote omslag plaats, mogelijk als gevolg van een stormvloed. In een groot deel van West-Friesland ontstond een kweldergebied waarbij het sediment hoog opslibde. Toen het evenwicht rond 1700 voor Chr. weer was hersteld bleef in westelijk West-Friesland een kleine opening in de kust bestaan. Er was een hoog opgeslibd kweldergebied ontstaan dat buiten het stormvloedbereik lag. Dit landschap verzoette in hoog tempo en was in de Midden Bronstijd vrijwel geheel bewoonbaar. Door stagnatie van de afvoer van water naar zee ontstonden in de loop van de Midden Bronstijd meren, waar later ook veen ging groeien. Rond 900 voor Chr. was het bewoonbare areaal in grote delen van West-Friesland flink afgenomen en was bewoning alleen op de hoger liggende delen nog mogelijk.⁴

Bodemkaart

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Op de vereenvoudigde bodemkaart van Ente (1963) is te zien dat het plangebied op zavelgronden (geel op afb. 6), zavel- op kleigronden (groen op afb. 6) en kleigronden (donkergroen op afb. 6) ligt. In het uiterste noordwesten van het plangebied zijn opgebolkte gronden (roze op afb. 6) gekarteerd. Volgens de legenda van de bodemkaart is hier vuilnis gestort dat weer is afgedekt met bagger. De opgebolkte gronden komen overeen met de waterpartijen die hier vanaf de 17de eeuw aanwezig waren.

⁴ Van Zijverden 2017.

Afbeelding 6. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de bodemkaart van De Streek, schaal 1:10.000 (naar Ente 1963).

Over het algemeen geldt voor de zandige tot zavelige banen in het landschap een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Prehistorische bewoners vestigden zich voornamelijk op deze hogere delen in het landschap. Uit archeologisch onderzoek uit 2011 is echter gebleken dat in de Bronstijd ook op de kwelders gewoond werd.⁵ Voor deze kleigronden geldt daarom een middelhoge verwachting. Mogelijk aanwezige sporen uit de prehistorie bevinden zich hier direct onder de bouwvoor.

Ruilverkaveling

In de jaren '70 van de 20ste eeuw is polder het Grootslag ingrijpend aangepast in het kader van de ruilverkaveling. Hierbij zijn veel percelen opgehoogd, afgegraven en geëgaliseerd. Op de kaart met geplande ingrepen die is gemaakt voorafgaand aan de ruilverkaveling (hier niet afgebeeld), is zichtbaar dat het plangebied niet is meegenomen in de bestekken voor de geplande ingrepen. De aan te leggen Drechterlands weg is hier als begrenzing voor deze ingrepenkaart gehanteerd. De sloten binnen het plangebied zijn in 1984 gedempt en toen is ook de eerste bebouwing ontstaan (zie Bijlage 1).

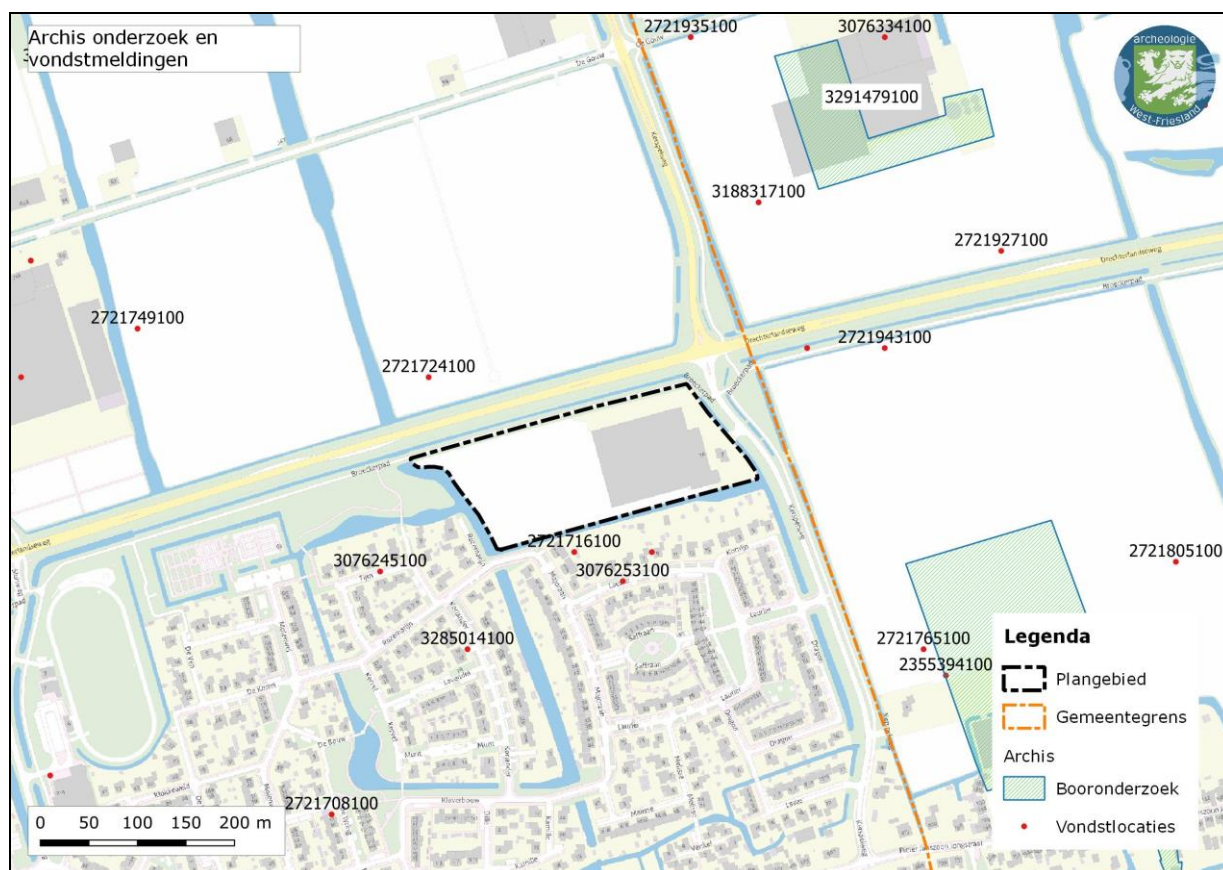
Het meest oostelijke deel van het plangebied is hoogstwaarschijnlijk verstoord door de bouw van de bedrijfsruimten en waterbassins. Dit deel heeft een omvang van ca. 9.500 m². Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat de bouw van de kassen de mogelijk aanwezige archeologische waarden niet heeft aangetast.

⁵ Roessingh & Lohof 2011.

Archeologische Onderzoeken

Ten noordoosten van het plangebied, aan De Gouw 59, is een booronderzoek uitgevoerd in 2015 (Archisnummer 3291479100)⁶. Op basis van het booronderzoek kon de middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd op deze locatie naar beneden worden bijgesteld. De locatie was grotendeels recent omgezet. In alle boringen was een menglaag aanwezig onder de bouwvoor. Deze wisselde in diepte van 55 tot 80 cm -Mv. In de boorprofielen zijn geen aanwijzingen voor bewoning in de Bronstijd aangetroffen. Op de plaatsen waar de zandige afzetting van de voormalige getijdengeul werd aangetroffen, was deze duidelijk afgetopt. Nader onderzoek werd niet noodzakelijk geacht en de voorgenomen bouwplannen werden vrijgegeven.

Ten zuidoosten van het plangebied is in 2012 een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd, waarbij 11 boringen zijn gezet (Archisnummer 2355394100).⁷ Voor aanvang was een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie geformuleerd. Deze resten bevinden zich direct onder de bouwvoor. De bouwvoor had een dikte variërend van 30 tot 60 cm. Hieronder bevond zich in veel gevallen een menglaag van 10 tot 40 cm dik. Het totale verstoorde pakket (bouwvoor en menglaag) was 55 tot 70 cm dik. In boring 3 en 5 is de vulling van de dichtgegooide vaarsloot aangeboord. De natuurlijke ondergrond bestond hoofdzakelijk uit kalkrijk matig tot sterk siltig zeer fijn zand (zavelgronden). In boring 2 en 7 is sterk siltige klei aangetroffen (kleigronden). Het gehele bodemprofiel is kalkrijk. Dit wijst op egalisatie van het perceel. Archeologische indicatoren werden niet waargenomen. Er is daarom geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Abbeelding 7. De uitgevoerde onderzoeken en vondstmeldingen uit Archis in de nabije omgeving van het plangebied.

⁶ Van Leeuwen, Soonius & Verduin 2015.

⁷ Soonius 2012.

Vondstmeldingen

In het landelijke registratiesysteem Archis staan verschillende losse vondstmeldingen rondom het plangebied. De meeste vondsten zijn gedaan in de jaren '70 van de vorige eeuw. De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek heeft in die periode een oppervlaktekartering uitgevoerd in Het Grootslag. In de directe omgeving van het plangebied zijn vooral scherven uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Het gaat dan met name om scherven, Andenne, Pignsdorf, Paffrath, kogelpot, Proto-steengoed en steengoed.⁸ Ten zuiden van het plangebied is in de jaren '80 op een akker een incomplete vuurstenen sikkel uit de Late Bronstijd aangetroffen (afb. 8).⁹

Afbeelding 8. Foto van de incomplete sikkel gevonden uit de Late Bronstijd.

5. Conclusie

Het staat in de planning om het bloembollenbedrijf dat aan de Kerspelweg 7 is gevestigd te slopen. Het plangebied heeft een omvang van ca. 3 ha en na de sloop zullen 92 woningen en bijbehorende inrichting worden gerealiseerd. Er zijn drie verkavelingsvarianten opgesteld. De exacte bodemingrepen zijn nog niet bekend, maar de vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek die gelden volgens het bestemmingsplan en de beleidskaart archeologie zullen worden overschreden door de geplande ingrepen.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van het historisch kaartmateriaal geldt een lage archeologische verwachting voor bewoning uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De paleogeografische en bodemkundige evaluatie laat zien dat het landschap waarin het plangebied gelegen is in potentie geschikt was voor bewoning in met name de Bronstijd (hoge tot middelhoge verwachting). Sporen uit de Bronstijd bevinden zich in het buitengebied van West-Friesland in de regel vlak onder de bouwvoor.

⁸ O.a. Archisnummers 2721724100, 272171600, 2721781100, 2721805100, 2721716100, 2721765100, 2721951100, 3076342100, 3076345100 en 3188488100.

⁹ Archisnummer 3285014100.

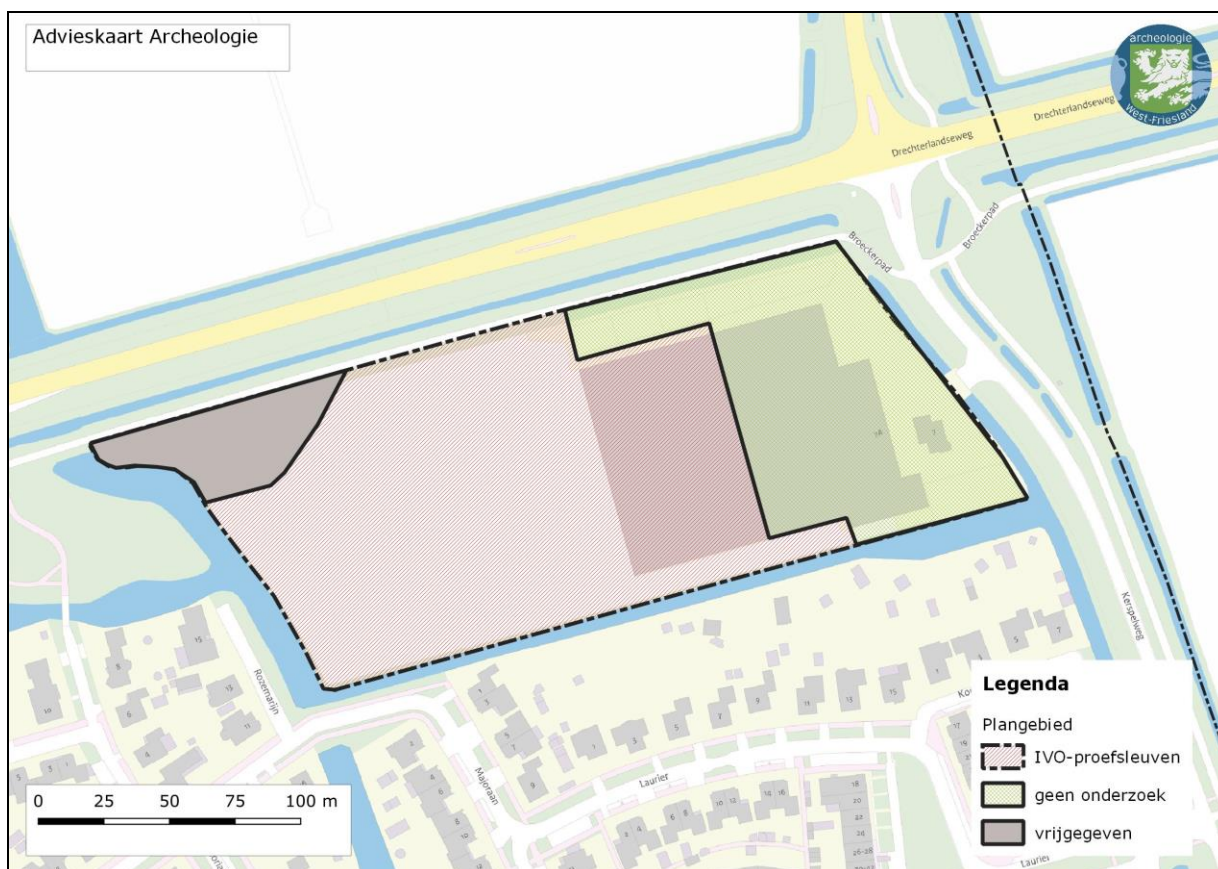
Het meest westelijke deel van het plangebied bestaat uit opgebolkte gronden. Dit deel is op de beleidskaart al vrijgegeven. De inrichting van het meest oostelijke deel van het plangebied heeft de eventueel aanwezige archeologische waarden aangetast. Mogelijk is het overig deel van het plangebied (ca. 2 ha) eveneens in zekere mate verstoord geraakt door egaliseringswerkzaamheden tijdens de ruilverkaveling, maar aanvankelijk dieper gelegen archeologische sporen kunnen zeker nog aanwezig zijn.

6. Advies

Allereerst is van belang dat de eventueel aanwezige archeologische resten bij het opstellen van een nieuw bestemmingsplan worden beschermd. Dit kan door de vrijstellingsgrenzen van de beleidskaart archeologie (1.000 en 2.500 m² op afb. 2) te vertalen naar dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie. Dit betekent een versoepeling ten opzichte van het huidige beleid. Indien gewenst kunnen deze grenzen ook digitaal worden aangeleverd.

Op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge tot middelhoge archeologische verwachting is binnen een deel van het plangebied (roze op afb. 9) een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van **proefsleuven** (BRL SIKB 4003). Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een **Programma van Eisen** (BRL SIKB 4001) te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

Voor het meest oostelijke deel van het plangebied is in eerste instantie geen nader archeologisch onderzoek noodzakelijk (groene arcering op afb. 9). De noordwesthoek is reeds vrijgegeven met betrekking tot het aspect archeologie (grijs op afb. 9).

Afbeelding 9. Advieskaart archeologisch onderzoek.

In bovenstaande quickscan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een nieuw bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de gespecificeerde verwachting uit de quickscan te hanteren.

In oostelijk West-Friesland zijn sinds 2008 grootschalige onderzoeken gedaan naar bronstijdbewoning. In overeenstemming met bijvoorbeeld het onderzoek op de locaties woonwijk Waterweide in Grootebroek¹⁰ en Reigersborg Zuid in Hoogskarspel¹¹ wordt daarom voorgesteld om het archeologisch onderzoek te concentreren op een beperkt aantal thema's die voortkomen uit het promotieonderzoek naar Westfriese bronstijdnederzettingen binnen het project '*Farmers of the Coast*' van de Universiteit Leiden.¹² Om de nederzettingsorganisatie in de midden- en late Bronstijd te onderzoeken dient het onderzoek te worden gericht op huisplaatsen, erven, het nederzettingsterrein (omvang en fasering), grafstructuren en akkers.

Het Programma van Eisen (PvE) kan door Archeologie West-Friesland worden opgesteld, maar kan ook door een archeologisch bedrijf met aantoonbare ervaring in West-Friesland. De kosten voor het vervaardigen van het PvE zijn voor de initiatiefnemer en het PvE dient getoetst te worden door de adviseur van de bevoegde overheid.

Op basis van het PvE kan een offerte worden aangevraagd bij verschillende gecertificeerde archeologische instellingen of bedrijven. De kosten van het onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Op basis van de uitkomst van bovengenoemd archeologisch onderzoek zijn in principe vier opties mogelijk:

- het terrein wordt vrijgegeven, omdat er geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn;
- indien blijkt dat de archeologische resten grotendeels zijn verstoord, kan er een bouwbegeleiding worden geadviseerd;
- archeologische waarden worden in de bodem veiliggesteld (behoud in situ). Indien niet dieper dan 40 cm wordt verstoord, is het mogelijk eventuele archeologische resten in situ te bewaren;
- potentieel aanwezige archeologische waarden worden onderzocht door middel van een opgraving. Hierna wordt het gebied vrijgegeven voor alle activiteiten.

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Besteman, J.C. & A.J. Guiran, 1986. De middeleeuwse bewoningsgeschiedenis van Noord-Holland boven het IJ en de ontginning van de veengebieden. Opgravingen in Assendelft in perspectief, in: M.C. van Trierum & H.E. Henkes (red.), *A contribution to prehistoric, roman and medieval archaeology*, Rotterdam Papers V, p. 183-212.

Ente, P.J., 1963. Een bodemkartering van het tuinbouwcentrum 'De Streek'. *De bodemkartering van Nederland*, deel XXI. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Jezeer, W. & W. Roessingh, i.v. Opgraving Reigersborg Zuid V. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

¹⁰ Roessingh 2021.

¹¹ Jezeer & Roessingh in voorbereiding.

¹² Roessingh 2018.

Leeuwen, J. van, C.M. Soonius & J.T. Verduin, 2015. Plangebied De Gouw 59, Lutjebroek, gemeente Stede Broec. *West-Friese Archeologische Rapporten 81*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Roessingh, W. & E. Lohof, 2011. Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen – Kadijken. *ADC-Rapport 2200/ADC Monografie 11*. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Roessingh, W. 2021. Doelgericht graven en publieksparticipatie op het bronstijdterrein van Grootebroek - Waterweide-Zuid. Een archeologische opgraving. *ADC rapport 4878*. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

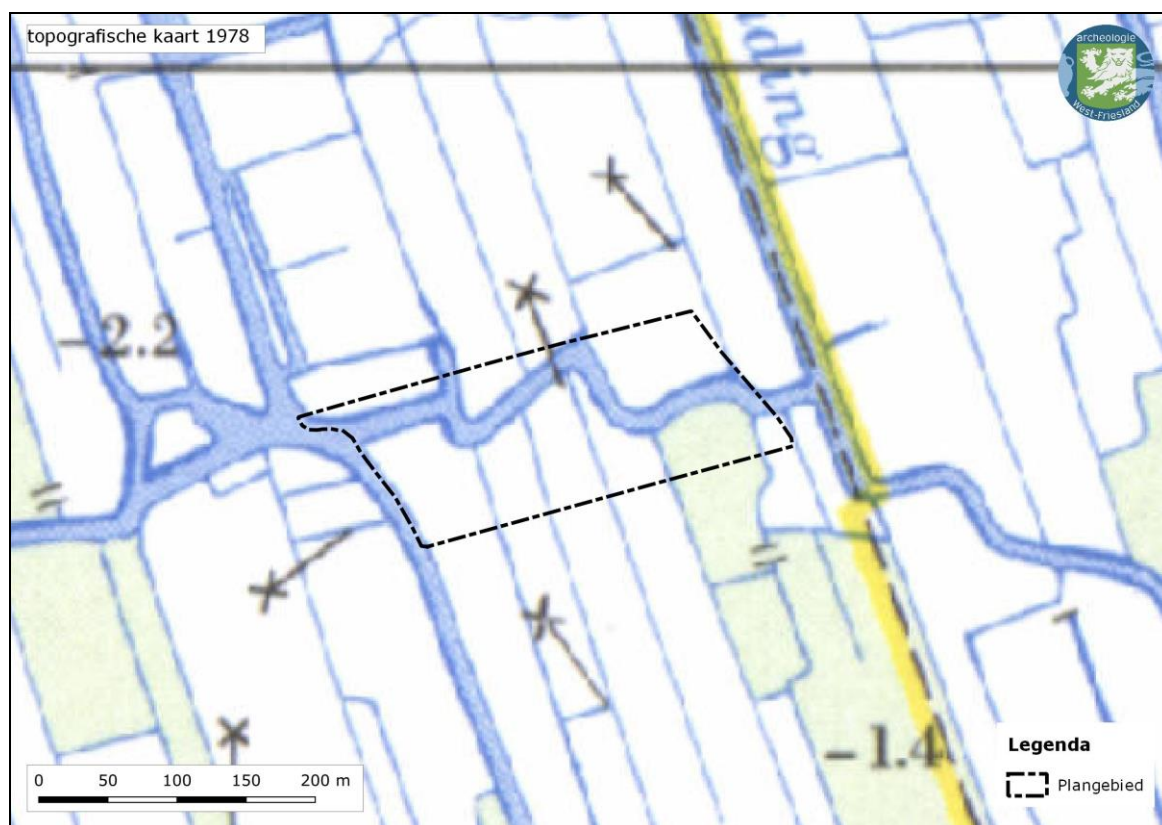
Soonius, C.M., 2012. Plangebied P.J. Jongstraat 174, Lutjebroek, gemeente Stede Broec. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *West-Friese Archeologische Rapporten 37*. Archeologie West-Friesland.

Soonius, C.M., A.S. de Groot & M.H. Bartels, 2019. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Drechterland. *West-Friese Archeologische Notities 44*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

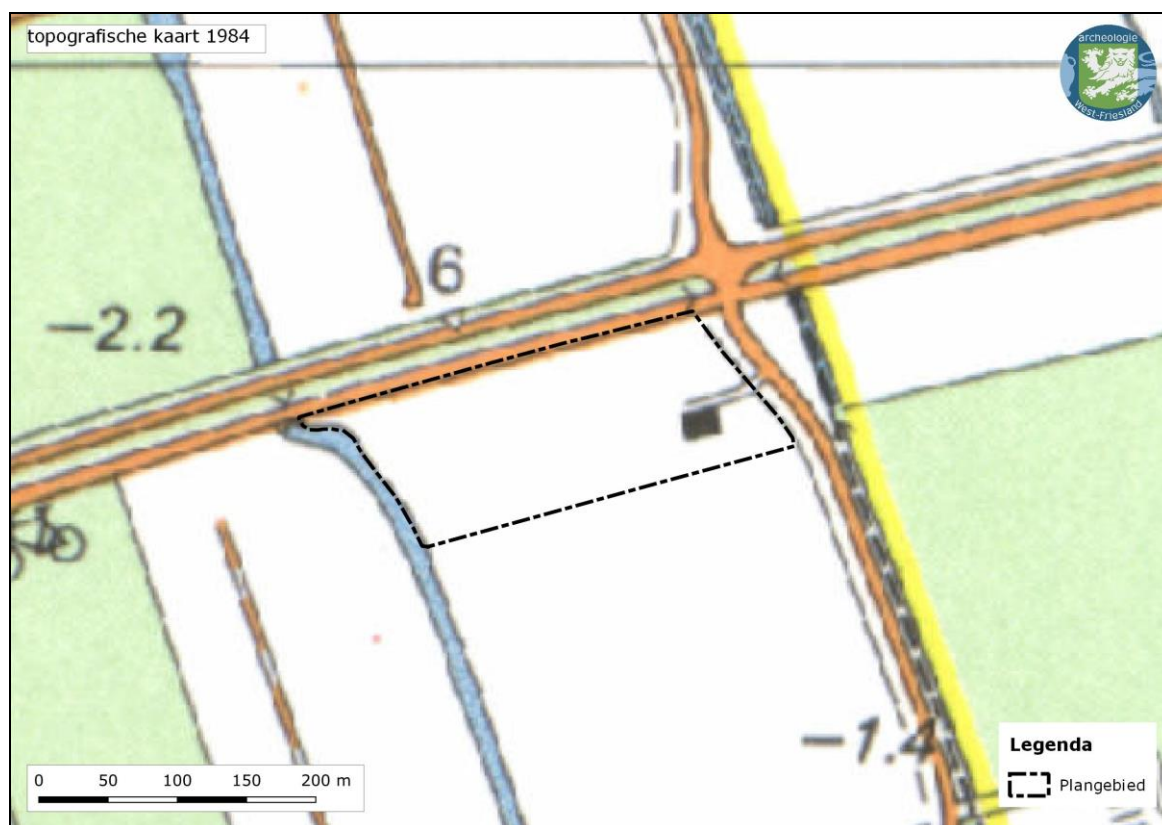
Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans 2018: Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu, Amsterdam (Prometheus). Op 02-06-2020 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Westfries Archief

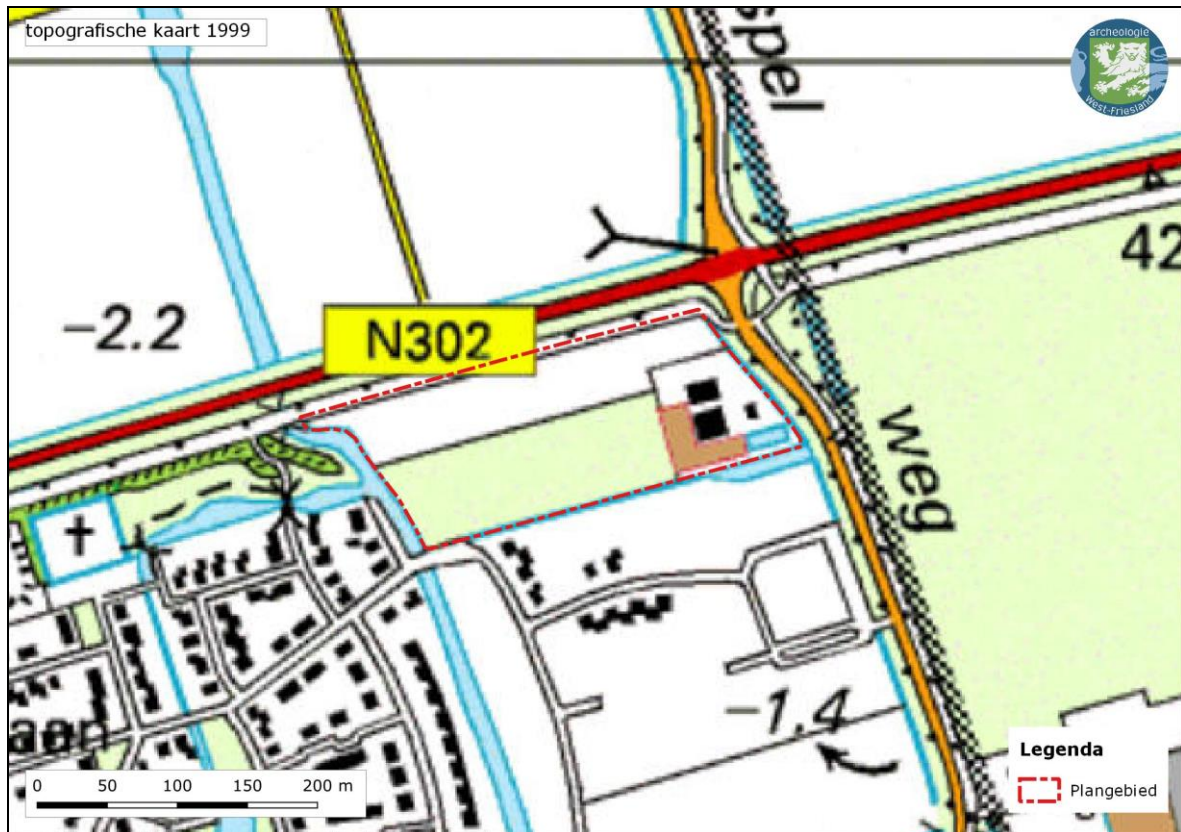
Bijlage 1: Plangebied (zwarte of rode stippellijn) op topografische kaarten 1978-2015

Vóór de ruilverkaveling

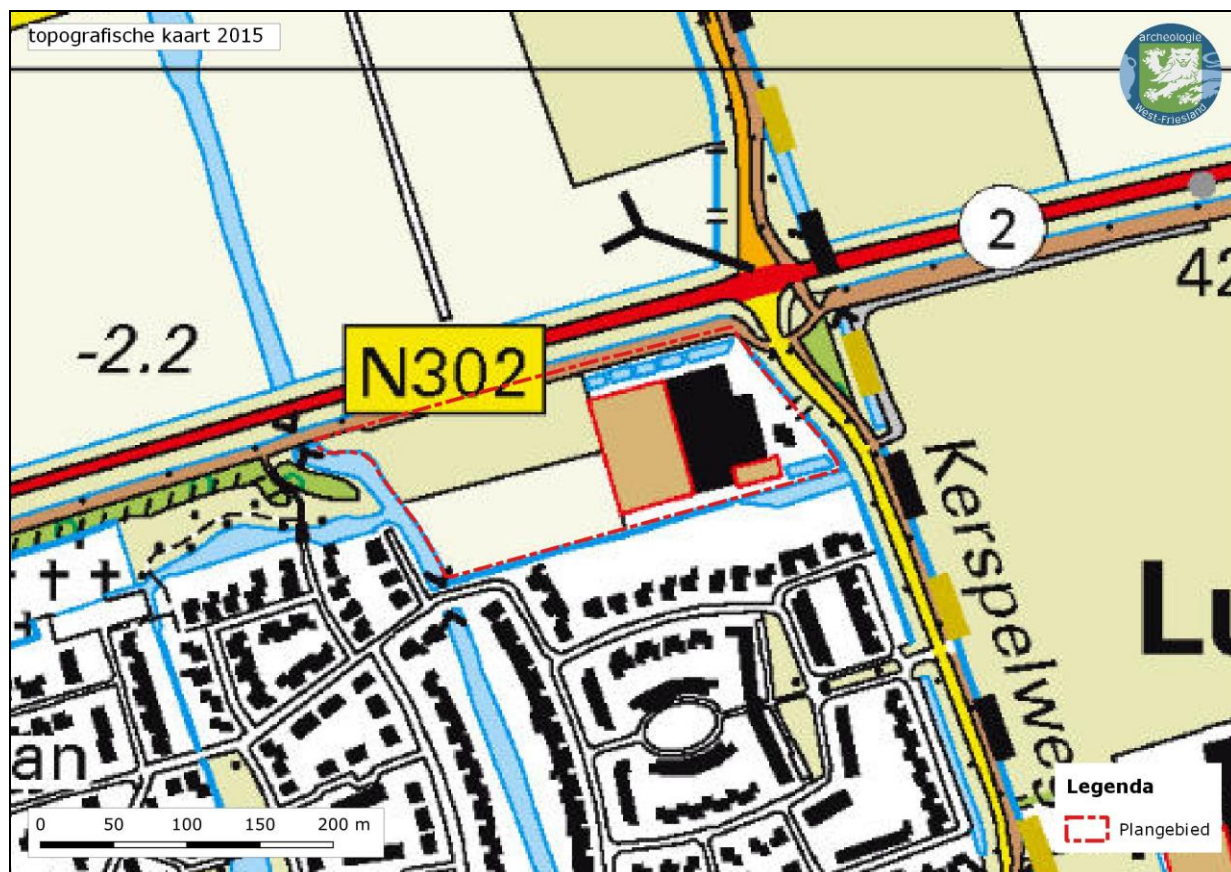
Sloten zijn gedempt, eerste bebouwing is gerealiseerd.

Bebouwing is uitgebreid en eerst kassen en waterbassins.

Nieuwbouw en kassen zijn uitgebreid.

Huidige situatie met bedrijfswoning, bedrijfsgebouw, waterbassins en kassen (vergelijk met afb. 1).